

Kornoelje

Voorjaar 2019 – Nummer 72

IVN Vries

Ideale keileemplaats, rulle kluiten vochtig keileem rond een plasje

Mooi nest met verschillende bouwmaterialen. Nest is kwetsbaar door de donkere veenmodderlaag

Inhoud

Voorwoord	3
Huiszwaluwen en keileemplaatsen.	4
Kameroen lammetje krijgt de fles	8
Natuurnotities van september 2018 tot januari 2019	9
Strijd om vogelnesten door klimaatverandering	12
Natuurwerkdag 2018	13
IVN en Landgoed Bosch en Vaart	14
Erik van Ommen Boerenzwaluw	15
De Hongaarse eik aan de Fledders in Vries	17
Jan Wolkers Prijs	19
IVN jeugdactiviteit in Yde in de startblokken	21
Steentjes zoeken	22
Nestkastjes	25
Vogelatlas van Nederland	27
Steenuilengroep in het voorjaar	32
De Wolf	33
Winterverhaaltje	37
Ook in Nederland dramatische achteruitgang van insecten	39
Jaarverslag vogelwerkgroep 2018	39
Activiteitenprogramma IVN Vries 2019	43
Jeugdactiviteiten IVN Vries: programma 2019	45
Aktiviteiten programma 2019 IVN Zuidlaren	46
Activiteitenprogramma IVN Eelde-Paterswolde, voorjaar en herfst 2019	47
Colofon IVN Vries	48

hoveniersbedrijf

Sander Bosch bv

mobiel: (06) 51 31 64 62

postadres

Postbus 47

tel. (0592) 54 20 69

fax (0592) 54 43 24

9480 AA Vries

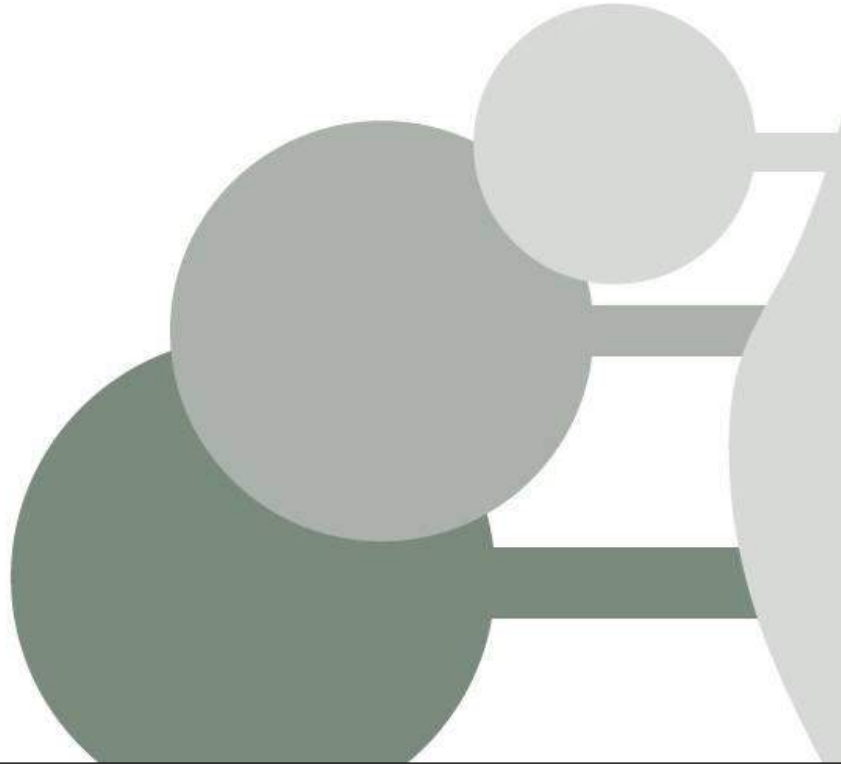
Assen

info@sander-bosch.nl

www.Sander-Bosch.nl

Ketellapperstraat 57

9403 VS Assen

Voorwoord

Op dit moment, nu ik het voorwoord voor deze nieuwe Kornoelje schrijf, zijn overal kinderen van plan om te gaan demonstreren voor een gezonde, leefbare toekomst. Zij willen actie van de politiek, die treuzelt en steeds maatregelen uitstelt om de verslechtering van het klimaat tegen te gaan. De scholieren gaan spijbelen om samen hun stem te laten horen in Den Haag. Prachtig vind ik het en ik wens ze veel succes. De Minister zou een nationale spijbeldag moeten toestaan, zodat hun lawaai de Regering en de Tweede Kamer overstemt.

Dat kinderen ook in hun eigen omgeving bezig zijn met natuur en milieu acties zag ik, toen op een zondagmiddag een groepje bezig was om plastic afval e.d. langs het grote zandpad op te ruimen. Zo maar, spontaan.

Van onze kant proberen we ook de jeugd met meerdere activiteiten te betrekken bij de natuur en het milieu in hun omgeving. Onze jeugdbegeleiders, samen met enkele moeders zijn actief en bieden weer een mooi programma aan, zoals verderop te lezen is.

Als u dit leest hebben de kinderen van groep 8 van beide basisscholen in het kader van de landelijke Boomfeestdag 2019 op 13 maart de nieuwe voedselweide voor insecten, bijen en vlinders ingeplant met honderden struiken en bomen en wilde bloemen gezaaid. In de zomer en het najaar kunnen ze kijken hoe het geworden is.

Voor onze leden en donateurs is hier weer een mooie Kornoelje met interessante bijdragen van onze vele schrijvers en fotografen. En niet te vergeten: onze lezingen en excursies. We hebben dit jaar twee keer een lezing met een excursie gecombineerd: “weidevogels” op zaterdag 12 mei en “paddenstoelen” op zaterdag 26 oktober. Beiden zijn ook leuk en interessant voor ouders met kinderen. We bieden deze gezinsactiviteiten graag aan.

Met een vriendelijke groet,
Kor Mulder, voorzitter

NB Op onze website is de Kornoelje helemaal in kleur te zien.

*Rode keileemplaats met Huiszwaluwen op de Madijk:
de keileem van het plasje wordt meegenomen*

Huiszwaluwen en keileemplaatsen.

Het jaar van de Huiszwaluw: 2018

Huiszwaluwen zijn fascinerende kolonievogels die hun nesten bouwen onder de overstek van huizen aan de rand van dorpen en steden. De soort is in de afgelopen decennia in Nederland en in grote delen van Midden-Europa sterk in aantal achteruit gegaan. De enorme teloorgang van (natuurlijke) biotopen in ons land en ook in Europa door de intensieve landbouw met zijn overbemesting en pesticiden gebruik, is hiervan de belangrijkste oorzaak. Met als gevolg een dramatische terugval van de biodiversiteit tot wel 70%! Oorspronkelijke schattingen vanaf de 70-er jaren liggen voor Nederland rond de 350.000 huiszwaluwbroedparen. Tegenwoordig zijn nog maar rond 65.000-100.000 paren in ons land (Van Bruggen, 2018; Sovon, 2018). Vogelbescherming en Sovon hebben 2018 tot het Jaar van de Huiszwaluw uitgeroepen (Dubois 2018; Van den Bremer e.a., 2018). De wijk Ter Borch in Eelderwolde ligt tussen de 100 en 500 meter vanaf de Madijk in De Onlanden. In deze wijk zijn sinds 10 jaar verschillende huiszwaluwkolonies aanwezig. Oorspronkelijk bevonden de kolonies zich aan de Groningerweg en de Terborchlaan in Eelderwolde. Nienhuis (2018) heeft sinds 2000 (de verplaatsing van) deze kolonies gevolgd.

Nestbouwmateriaal

In 2018 bleek tijdens een voorjaarsronde in de wijk dat 69 van de 179 oude nesten afgevallen waren. Daarom rees bij mij de vraag of dit te maken had met het gebruikte nestbouwmateriaal. De Huiszwaluwen halen het materiaal uit de Onlanden; keileem (samengesteld uit klei, zand en grind) van de Madijk en veenmodder (planten- en wortelresten) uit de natte veenweiden en moeraszones van De Onlanden. De Madijk is in 2010-2011 in het kader van de Herinrichting Peize (aanleg van De Onlanden) over een lengte van ongeveer 2,7 km opgehoogd met een zanderige grijze leem, afkomstig uit de bouwput voor de rotonde van Gieten. Deze leem bevat echter relatief weinig klei en is daardoor zeer gevoelig voor uitdroging en daarom als bouwmateriaal minder geschikt voor huiszwaluwnesten. In Drenthe is ook rode keileem aanwezig; deze leem bevat veel meer klei en heeft een betere consistentie. Door de klei plakt deze leem ook beter, bijvoorbeeld aan de muur. Als aanvulling op de grijze leem is in het kader van '2018 Het jaar van de Huiszwaluw' op 15 april 2018 door vrijwilligers en kinderen van de OERRR club van Natuurmonumenten, op een achttal plaatsen in totaal 1m³ rode keileem op de Madijk in De Onlanden neergelegd (Dantuma 2018). Op de site van Oogtv (Bakker 2018) staat een leuke reportage hoe keileemplaatsen onderhouden worden.

Keileemplaatsen

Op 24 april 2018 zijn de eerste Huiszwaluwen in Ter Borch waargenomen. In eerste instantie leek het of de rode keileem niet werd gebruikt door de zwaluwen. Maar op 7 mei zag ik de eerste Huiszwaluw met rode leem op zijn snavel opvliegen van de Madijk. Spoedig vlogen meer zwaluwen af en aan om de rode leem te halen en zag ik daarna in de wijk, op 200-500 meter afstand van de keileemplaats, bij verschillende huizen nesten met rode keileem verschijnen. Echter door de droogte en hoge temperaturen in mei en juni droogden de keileemplaatsen in de loop van de dag uit. De grijze leem van de Madijk was inmiddels zo hard als beton geworden en niet meer beschikbaar voor nestbouw. Daarom was het nodig om de rode keileemplaatsen elke dag nat te houden. Ik gebruikte daarvoor water uit het naastgelegen Verlegde Eelderdiep.

De ideale keileemplaats

Gaandeweg ontwikkelde ik de 'ideale keileemplaats' (zie foto binnenzijde omslag). Het beste tijdstip om een keileemplaats te onderhouden is 's avonds laat of 's ochtends vroeg, dan is de luchttemperatuur laag en droogt de keileem niet te snel uit. De afmeting is ongeveer 1 bij 0,5 meter en de keileemlaag is minstens 10 cm dik.

Deze grootte is goed en snel te onderhouden om de verstoring door het herstellen zo kort mogelijk te houden. Een uitgedroogde keileemplaats werd weer omgeschept met een paar liter water tot stevige en vochtige mortel; met in het midden een verdieping met een plasje en daaromheen een zone van leemkluiten. Door het plasje bleef de keileem relatief lang vochtig. De Huiszwaluwen werden aangetrokken door het plasje en verschenen binnen enkele minuten na herstel weer op een keileemplaats. De kilo's keileem op de foto werden door 20-30 huiszwaluwen in 3-4 uren weggehaald!

Huiszwaluwnesten

In het kader van het '2018 Jaar van de Huiszwaluw', georganiseerd door Vogelbescherming en Sovon, zijn de nesten in de Ter Borch wijk en naaste omgeving geteld. Omdat het natuurlijk interessant was om te weten hoe en hoeveel Huiszwaluwen de rode keileem hadden gebruikt zijn vanaf eind mei alle nesten gefotografeerd en geclassificeerd op soorten keileem. Op onderstaande foto én op de onderste foto in kleur aan de binnenkant van de omslag, is mooi te zien hoe in plm 12-15 dagen een nieuw nest was gebouwd. Het begon altijd met het zoeken van een geschikte plek, soms verschenen daar 10-15 cm onder de overstek op de muur verschillende soorten kleine keileembolletjes. Ook werd er gebruik gemaakt van oude nestrestanten zoals op de foto te zien is. Vervolgens werd met een paar stroken leem

Nest met verschillende bouwmaterialen. Kwetsbaar door de donkere veenmodderlaag (zie ook omslag)

een stevig fundament aan de muur geplakt, bij nieuwe nesten vaak met rode/gele keileem. Daarna werd er een paar lagen veenmodder gemetseld. Veenmodder is een slechte keus omdat dit na droging door krimp snel gaat scheuren en het nest kwetsbaar maakt bij storm en regen. Doordat er in 2018 in de nestbouwperiode

nauwelijks neerslag viel, was de grijze keileem op de Madijk uitgedroogd en niet beschikbaar voor het bouwen van een nest. Dankzij het nathouden van de rode keileem waren de Huiszwaluwen in staat hiervan goede nesten te bouwen.

In Ter Borch e.o zijn in 2018 in totaal 112 natuurlijke nesten gebouwd; waarvan 53 met gebruik van rode keileem. Dat is een groot succes en het bewijs dat rode keileem-plaatsen een goede ondersteuning zijn voor Huiszwaluwen.

Samenvattend:

Rode keileem is zeer geschikt voor nestbouw door Huiszwaluwen.

Keileemplaatsen moeten voor half april beschikbaar zijn op een afstand van max. 500 meter van de nestplaats. Het verdient aanbeveling deze plaatsen te maken vlakbij natte natuur.

Keileemplaatsen moeten bij droog weer nat gehouden worden.

Veenmodder maakt het nest kwetsbaar door krimpscheuren.

Referenties.

Bakker E. 2018. "Huiszwaluwen maken gretig gebruik van de keileem op de Madijk'. Reportage op www.oogtv.nl (zoeken onder huiszwaluw)

Dantuma R. 2018. Het jaar van de Huiszwaluw. Nieuwsbrief nr. 26.
www.natuurindeonlanden.nl

Dantuma R, 2019. In druk. Huiszwaluwen (Delichron urbicum) en keileemplaatsen aan de rand van De Onlanden. Grauwe Gors 2019, Avifauna Groningen.

Dubois M. 2018. Huiszwaluwbescherming. Rapport (pdf) beschikbaar op www.vogelbescherming.nl

Nienhuis J, Nienhuis-Poel J, de Boer E, Rijskamp R. 2018. Huiszwaluwen in Eelde-Paterswolde. Groen nr. 71 najaar 2018. Periodiek IVN afdeling Eelde-Paterwolde.

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018.
www.sovon.nl/nl/jaarvandehuiszwaluw.

Van Bruggen J. 2018. Huiszwaluw Delichon Urbicum, pag 434-435 in: Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Van den Bremer L, van Turnhout C & Schekkerman H. 2017. Voorstudie Jaar van de Huiszwaluw 2018. Sovon-rapport 2017/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Tekst en foto's: René Dantuma, Eelderwolde.
rene.dantuma@gmail.com

Kameroen lammetje krijgt de fles

Vanuit Vries richting De Punt lopen de Kameroen schapen van Bosch en Vaart voorbij de theekoepel aan de Groningerstraat.

Op 10 januari werd dit lammetje geboren, we zijn er erg blij mee.

Het is een ooi, een mooi levendig lammetje, alleen de moeder voelde geen binding met haar kind, het werd verstoten.'s Morgens bij het voeren ontdekte Pieter dat het jong was geboren, maar door de moeder was verstoten.

Gelukkig was er biest in huis en het lammetje knapte snel op! Ze groeit voorspoedig, maar is wat éénkennig, ze drinkt bij Pieter echt goed, bij mij helaas matig.

Het is trouwens vrij normaal dat

een Kameroen schaap vroeg in het jaar een lammetje krijgt.

We voelen het voorjaar naderbij komen.

Greet Battjes

Foto's:

Kees

Andriessse

Natuurnotities van september 2018 tot januari 2019

13 september'18 Fochteloërveen

Vogelexcursie georganiseerd door Anne Hielke in het Fochteloërveen. Met Roelof en Inneke. Fietsen mee. Op en langs het fietspad zagen we o.a. meerdere roodborsttapuiten, paapje, boom- en graspieper, putter, bruine kiekendief, veel boerenzwaluwen, grauwe ganzen en een kwikstaart. Hoogtepunt van de dag was de waarneming van een slangenarend . Roelof zag een buizerdachtige vogel in de verte in de lucht cirkelen. Anne Hielke stelde zijn telescoop scherp en constateerde dat het met zekerheid een slangenarend was door kenmerken als : witte borst en kop en de afwezigheid van een polsvlek (die een buizerd wel heeft). Dit gezien hebbende zei ik "we kunnen wel weer naar huis!" . Maar een bezoek aan de vogelkijkhut bleek ook leuk. Deze kijkt uit op het water van een veentje en daar zaten meerdere krakeenden en pijlstaarten. Ook een brilduiker in eclipskleed. Deze eendensoort duikt vaak onder met soepele beweging. Aonne van der Zijp (vogelaar uit Eelde en een Fries) noemt dat een "gallejouchje"!

10 oktober'18 Omgeving Westerbork/Hooghalen

Volgende vogelexcursie van Anne Hielke. Nu naar een vogelgebied in de omgeving van Westerbork/Hooghalen. Prachtig zonnig en ook nevelig weer. Anne Hielke had een wandelroute uitgestippeld en ons "lekker gemaakt" met de mogelijkheid om o.a. klapekster en zwarte specht te zien. Kort na de start van onze wandeling hoorden we "kluu, kluu, kluu," en toen zagen de zwarte specht vliegen. Verder ook groene specht, kramsvogel, havik, keep en Vlaamse gaai. Andere interessante waarneming waren bruine ringboleten (we misten Wil Folkers' kennis om hiervan zeker te zijn), snuitputjes (sporen van een das), poepjes met pitjes van Amerikaanse vogelkers (van een vos met diarree?) en een hei(?)kikkertje.

En...last but not least: de prachtige herfstkleuren!

4 november'18 Yde

Voor het raam van ons huis fladderde een vlinder in een spinnenweb. Toen we hem

bevrijdden bleek het een grote wintervlinder te zijn en zagen we dat er nog meer tegen het raam zaten. Op 23 november reed ik kort na zonsondergang vanuit Oudemolen naar huis. In het licht van de koplampen van mijn auto leek het alsof er blaadjes van de

eikenbomen langs de weg vielen, maar het waren ook grote wintervlinders!

Met behulp van de foto aquarelleerde ik een miniatuurtje van deze prachtige nachtvlinder.

10 november'18 Visgat in Yde

Met Nicolien rondom het Visgat in Yde gelopen. Een werkgroepje heeft daar een paar jaar geleden struiken en boompjes

weggehaald en een oppervlakkige grondlaag verwijderd. Het resultaat is dat door die verschraling de heide is teruggekeerd, maar ook zonnedauw, wolfsklauw, tormentil en veenmossoorten. Aan de rand ervan staat een koningsvaren.

14 november'18 De Onlanden

Vogelexcursie georganiseerd door Anne Hielke. Samen met Roelof, Jannes, Meindert en Bram door de Onlanden gefietst. Rietgors, grauwe ganzen, gras-of waterpiepers, grote zilverreiger, blauwe kiekendief-vrouw, slobbeend-man, krakeend en wintertalingen gezien. En ook een sprong van 5 reeën, waarvan één bijna zwart.

15 januari '19. Roelof appt mij dat hij een Nonnetje in het Visgat heeft gezien naast een aantal grote zaagbekken. Ik ga met hem kijken en zie inderdaad een prachtig witgekuifd mannetje.

20 januari'19. Nu het kouder wordt komen er steeds meer “eerstelingen” op onze vogelvoerplaats. De eerste geelgorzen foerageren op het strooivoer. Ik zie er een met een geel “alpinopetje” en een geel streepje onder en boven het oog. Waarschijnlijk een mannetje, want daarnaast zie ik er ook een die petloos is en wat anders getekend.

Tekst en foto's: Paul van der Veur

Strijd om vogelnesten door klimaatverandering

Klimaatverandering pakt in Nederland dramatisch uit voor de bonte vliegenvanger, een trekvogel die overwintert in Afrika. De nesten waarin hij na overwintering zijn intrek wil nemen zijn vaak al bezet door de koolmees, die in Nederland blijft en door de warmere winters eerder gaat broeden. Onderzoekers vonden in Nederland tussen 2007 en 2016 veel dode vliegenvangers in nesten van koolmezen. In sommige jaren doodden de koolmezen een op de tien vliegenvangers, zo schrijven de Nederlandse wetenschappers in het tijdschrift *Current Biology*.

Volkskrant 12-1-19

Brink 10, 9481 BE Vries
info@brink10.nl
www.brink10.nl

Natuurwerkdag 2018

Ongeveer 45 volwassenen, scouts en welpen gingen aan het werk in het Holtveen.

Het was prima weer om het opschot weg te halen. Er werd veel snoei-en zaagwerk verricht. Iedere keer wordt er ongeveer 1/5 deel verwijderd, zodat er voldoende begroeiing overblijft voor beschutting van de reeën. Vanouds was het

gezellig bij de koffie en de lunch. Veel dank aan Staatsbosbeheer en Landschapsbeheer Drenthe!

*Bij de paardenstal en
In het Holtveen*

*Foto 's: TinekeSchat
en Dick Koelewijn*

IVN en Landgoed Bosch en Vaart

Het groene paradijs tussen Groningerstraat en Noord-Willemskanaal is al sinds 1881 een geliefd plekje voor bewoners van Vries. De restauratie van de villa en het park werden dan ook door velen op de voet gevolgd.

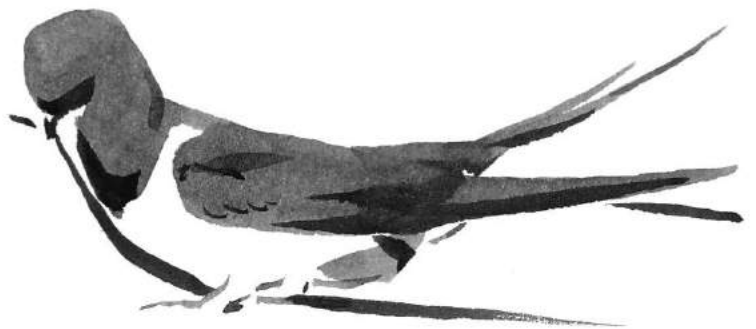

Een boek over “Bosch en Vaart”

Dat bleek weer eens op 14 december jl. toen het boek over de historie van Bosch en Vaart door Pieter Battjes werd aangeboden aan burgemeester Marcel Thijsen van Tynaarlo. Meer dan 100 genodigden waren aanwezig in café Onder de Linden, waaronder IVN leden en bestuurders.

Eigenlijk was er voor het maken van een boek nauwelijks tijd en geld. Een landgoed bestieren betekent dat je altijd bezig bent. Konijnenhokken schoonmaken, kippen en watervogels verzorgen. In het voorjaar de spanning of er weer een ooievaarspaar komt aanvliegen. De Kameroen schapen en de varkens die elke dag aandacht nodig hebben, vossen verjagen. Ga zo maar door.

En dan hebben we het nog niet gehad over het onderhoud aan de Engelse landschapstuin voor de villa en de Franse tuinen achter de villa. →Pag.16

Boerenwaluw
*strootjes verzamelend
voor het nest.*

De hobby van Pieter het opkweken van de kuipplanten kost ook veel tijd. 's Winters in de Orangerie en zomers rond het huis. En dan niet te vergeten de lappen gras die Greet elke week maait.

Gelukkig hebben we voor een aantal werkzaamheden steun. De regelmatige vlindertellingen doet Wil Folkers en bij het parkonderhoud worden we geholpen door een aantal vrijwilligers. De bijen zijn een aantal jaren verzorgd door Jacob Mathijsen.

In het verleden verzorgde IVN Vries ook de nestkastjes. Een klusje dat nog al eens blijft liggen. Daarnaast houdt IVN Vries al jaren de planten ruilbeurs op het landgoed.

Een voorjaar vol stinzenplanten

Het voorjaar is weer in aantocht en dat betekent heel veel bloeiende sneeuwkllokjes en velden met stinzenplanten. Het landgoed is gedurende het hele jaar, deels, opengesteld voor een wandeling. Zonder hond, opdat het wild niet verstoord wordt. Vorig jaar werd nog een zwart reekalf gezien.

Al meer dan 135 jaar zwoegen bewoners van Bosch en Vaart met veel plezier op het landgoed en hopen het geheel in goede staat door te geven aan de volgende generatie. Het boek, vol met foto's, geeft een indrukwekkend wekkend overzicht van de historie van het landgoed.

Wil u meer weten over het reilen en zeilen op het landgoed ga dan naar :

www.landgoedboschenvaart.nl

Via deze site is ook het boek te bestellen.

Tekst en foto's: Kees Andriessse

De Hongaarse eik aan de Fledders in Vries

Wie vanaf Assen de weg naar de Fledders infietst, ziet links een grote eik staan met een gele stip. Deze markante boom is een Hongaarse eik die geplant is toen de wijk gebouwd is. De gele stip betekent dat de boom gekapt gaat worden. Misschien is dat al gebeurt als u dit leest.

Ons lid Meindert van Nieff waarschuwde de BROM, de gezamenlijke IVN werkgroep Bomen; Ruimtelijke Ordening; Milieu. Waarom moest die boom weg? In de afgelopen droge zomer stond deze grote eik nog zo prachtig in het blad. De eik was te jong bevonden voor de lijst van beeldbepalende bomen.

Een mailtje aan de gemeente Tynaarlo had direct resultaat. Op 9 januari kwam een meneer van de gemeente die ons op zijn laptop een andere Hongaarse eik liet zien die bij een storm plotseling op de entplek was afgebroken. Daarna had de gemeente het exemplaar aan de Fledders ook onderzocht. Hij groef rond de stam en liet zien dat ook bij deze eik de aansluiting tussen de entplek en de stam niet helemaal in orde was.

Ondertussen kwamen er wandelaars langs en stapten fietsers af om te vragen waar we mee bezig waren. Ook zij waren gesteld op deze boom. De gemeente vertelde over de angst dat deze grote boom bij storm ook zou afknappen. Het tijdstip waarop was niet te voorspellen.

Er zou een nieuwe boom voor in de plaats komen; als wij dat wilden ook een Hongaarse eik.

Eind januari sprak ik toevallig een dendroloog, dus iemand met veel bomenverstand. Hij vertelde dat een entplek altijd een risico was bij Hongaarse eiken.

Ik keek naar de inheemse kronkelige eiken in de gemeentelijke wal langs de Veenweg, en bedacht me dat een uit een eikeltje opgegroeide inlandse eik wellicht een langere toekomst had; ook in de Fledders.

Wietske Jonker

SLAGER ZIELSTRA

MEER DAN VLEES

Nieuwe Rijksweg 13
9481 AN Vries
0592542298

gzielstra@gmail.com
www.slagerzielstra.nl

WINNAAR DROGE
WORSTEN TEST 2012
DVHN

ONTLUIKEND GROEN

BLOEM & GROEN STYLING

Brinkstraat 3 - 9481 BJ Vries - Tel. 0592-543056

Bruidswerk
Rouwbloemwerk
Abonnementen
Workshops
Online bloemwerk bestellen

www.ontluikendgroen.nl

FIT4YOU

BEWEGINGSCENTRUM

Jan Wolkers Prijs

De Jan Wolkers Prijs 2018 werd afgelopen najaar uitgereikt aan de auteur van het beste Nederlandstalige natuurboek verschenen tussen 1 juni 2017 en 1 juni 2018.

De jury sprak van een uitzonderlijk goed jaar voor natuurboeken: 'Het régende dit jaar natuurboeken. De oogst was groter dan ooit.' Wellicht was dit mede te danken aan het feit dat 'natuur' ook het thema van de Boekenweek 2018 was, waardoor er naast non-fictie ook romans en dichtbundels werden ingezonden. Wat opviel was dat 'natuur in de stad echt een thema is geworden', aldus de jury.

Uit de ruim honderd inzendingen – veldgidsen, poëziebundels, kinderboeken, romans... – werd eerst een longlist (19 titels) samengesteld, en vervolgens een shortlist (5 titels).

Op de shortlist van 2018 staan de volgende boeken:

Binnenstebinnen; röntgenfoto's van dieren

Een fotoboek met vlotte teksten vol interessante weetjes van kinder- en jeugdboekenschrijver en tweevoudig Gouden Griffelwinnaar Jan Paul Schutten (1970). De röntgenfoto's – heel bijzonder en ook erg mooi – van (dode) dieren in de natuur zijn gemaakt door Arie van 't Riet (1947), gepensioneerd klinisch fysicus en inmiddels kunstenaar. Vissen, zoogdieren, insecten, reptielen, vogels tussen bloemen, van alles komt er langs. Bij het zien van de foto's valt je mond regelmatig open. Uitgever: Gottmer.

De meerkoet

Door Remco Daalder (1962), die in 2014 al de Jan Wolkers Prijs ontving voor *De gierzwaluw*. Daalder is stadsbioloog bij de gemeente Amsterdam en auteur van diverse andere (stads-)natuurboeken. Iedereen kent de meerkoet waarschijnlijk, want koeten zijn overal te vinden waar water is, van de Amsterdamse grachtengordel tot de bergen van Papoea-Nieuw-Guinea. Wat lang niet iedereen weet, is dat meerkoeten er zeer uiteenlopende levensstijlen op na houden; zo verlaten sommige nooit hun geboortegrond terwijl andere de halve aarde over zwerven; sommige zoeken nadrukkelijk de mens op en andere juist niet; sommige zijn monogaam en andere niet. Uitgever: Atlas Contact.

Rotgrond bestaat niet; over cultuurlandschap en natuur

Een non-fictieboek van de veelzijdige schrijver en hovenier Gerbrand Bakker (1962). Laat je niet afschrikken door de ondertitel; de verhalen zijn niet alleen filosofisch, maar ook lichtvoetig, humoristisch, kritisch, ironisch en soms ontroerend. Ze gaan

over de meest uiteenlopende onderwerpen. Bestaat er eigenlijk nog wel echte natuur in Nederland? Waarom willen mensen de natuur bedwingen en beheersen? En gaan tuinen misschien ook op hun eigenaar lijken? Uitgever: Cossee.

Wieren

Van dichter, schrijfster, vertaalster én beeldend kunstenaar Miek Zwamborn (1974). Zij neemt ons mee op een reis door de wereld van algen en wieren. Een prachtig boekje over deze wonderlijke waterplanten, die tezamen de grootste zuurstofproducent op onze aarde vormen, vaak heel mooi zijn en nog lekker en gezond ook! Cultuurgeschiedenis, verhalen en observaties gegoten in poëtisch taalgebruik en prachtige tekeningen van o.a. de auteur zelf. Uitgegeven in de natuurkundereek bij Van Oorschot.

Darwin in de stad; evolutie in de urban jungle

Maar de prijs ging naar Menno Schilthuizen, voor zijn boek. Darwin in de stad. Charles Darwin dacht nog dat evolutie zo langzaam ging, dat wij mensen er niet echt zicht op

zouden kunnen krijgen, maar inmiddels

weten wij beter. Hoogleraar

evolutiebiologie Menno Schilthuizen

(1965) laat zien dat de evolutie in steden

in volle gang is, onder onze neus. En dat

wetenschappers steeds meer planten en

dieren vinden die in de stad niet alleen

overleven maar zelfs gedijen.

Evolutie kenmerkt zich door de vaak

geleidelijke veranderingen in kenmerken

van soorten. Geleidelijke veranderingen

vinden plaats door aanpassingen aan de

leefomgeving. Steden zijn extreme

leefomgevingen: er is vervuiling, lawaai,

kunstmatig licht, de temperatuur is er

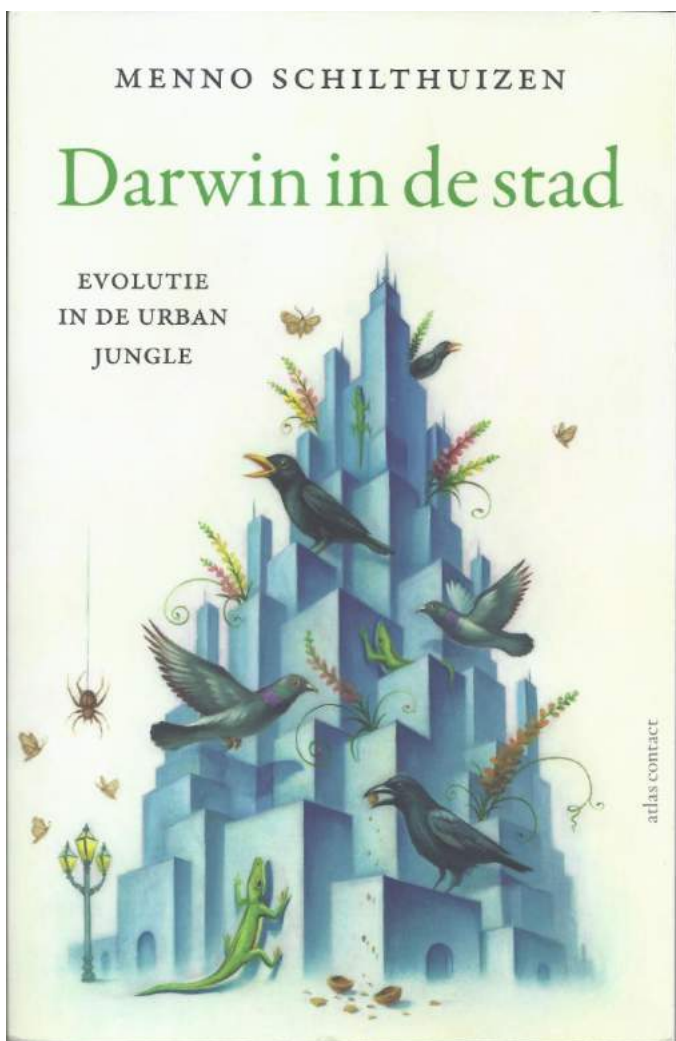
hoger en vrijwel alles is gemaakt uit

ondoordringbare materialen. Omdat deze

leefomgeving anders is dan de omgeving

waar soorten oorspronkelijk vandaan

komen, sterven veel soorten uit. Sommige

soorten overleven steden wel doordat ze erin slagen zich aan te passen aan het stadsleven. Waarom dat deze soorten wel lukt en andere niet wordt in dit boek uitgelegd. In het kort komt het erop neer dat er in zo'n stedelijke omgeving iets moet zijn wat een soort herkent (de zogeheten preadaptatie); zo komt de stadsduif, nu overvloedig aanwezig in het centrum van bijv. Amsterdam en Londen, oorspronkelijk uit een rotsachtig gebied. Diezelfde duif is donkerder van kleur dan zijn collega's op het minder vervuilde platteland. Dat komt doordat de melanine in zijn veren zich bindt aan zware metalen. Door de metalen op te slaan in zijn veren kan de duif zichzelf ontgiften. Het is maar een van de vele voorbeelden van het ongelooflijke aanpassingsvermogen van de fauna en flora aan de alsmaar uitdijende verstedelijkte omgeving. Uitgever: Atlas Contact; ook als E-boek verkrijgbaar.

Marianne Gaasbeek

IVN jeugdactiviteit in Yde in de startblokken

Na het vertrek van Ivon en Bram bij de organisatie van jeugdactiviteiten bleven Inneke en ik over. Ik maakte me zorgen over de voortgang en bedacht een plannetje. Op vakantie in Frankrijk ontmoette ik op een camping een enthousiaste vrouw die daar voor kinderen een fotonatuurwandeling met struuntas had ontwikkeld. Door die zelf te ervaren heb ik veel geleerd en bedacht dat zo iets ook hier in Yde mogelijk moet zijn in samenwerking met de OBS De Duinstee. Voordat ik de school benaderde ging ik eerst op zoek naar een maatje. Die heb ik uiteindelijk gevonden in de persoon van dorpsgenoot Peter Best. Daarna heb ik mijn plan via email voorgelegd aan de directeur van de school en kreeg meteen een positieve, enthousiaste reactie van hem en het team. Binnenkort gaan we het plan samen uitwerken.

Het vervolg op 7 februari

Vanochtend heb ik overleg gehad met de directeur van de OBS De Duinstee. De planning is nu dat wij op donderdagmiddag 4, 11 en 25 april met een vijftiental leerlingen van verschillende leeftijden een natuurrondje Visgat gaan lopen. Alle leerlingen van de school doen een keer mee. Ook docenten doen actief mee! We gebruiken de via IVN aangeschafte materialen voor kijk- en doe opdrachten. Peter en ik gaan foto's maken en die worden op school geplastificeerd.

Paul van der Veur

Steentjes zoeken

Drie determinatiegidsjes Stenen Zoeken

Harry Huisman en Marja Braaksma hebben twee rijk geïllustreerde determinatiegidsjes uitgebracht: Stenen zoeken op en rondom de Veluwe en de Gelderse Poort en een derde deeltje: Stenen zoeken in Midden- en Noord-Nederland.

Hoe vaak komen kinderen niet thuis met een mooi steentje dat ze buiten vonden? En wat doen wij, volwassenen, zelf? Dikwijls hetzelfde. Maar welk verhaal zit aan zo'n steentje vast? We weten het niet. Wat jammer. Dat kan nu veranderen met deze gidsjes in de hand.

Stenen verzamelen in de Kaapse Bossen

Pa, moe, kinderen, opa en oma hebben steentjes verzameld in de Kaapse Bossen op de Utrechtse Heuvelrug. In korte tijd, vooral de kinderen, vonden we een flink aantal stenen.

Uit de Kaapse bossen

Thuis gingen we ze sorteren en met behulp van de twee “Veluwe gidsjes” kijken of we er meer over te weten konden komen. Zeker driekwart van de stenen leken erg op elkaar, al konden de kleuren variëren van wit, naar geelwit, geelbruin, geeloranje of een beetje roze. Ze voelden alle glad aan. Allemaal kwarts

ontdekten we. En we lazen dat dat inderdaad het geval is bij grindstenen van Rijn en Maas, waar we hier mee te maken hebben. Datzelfde kwarts vonden we als dunnere of dikkere aders in allerlei zandstenen. En die zandstenen (goed met de loep bekijken!) konden we op een rijtje leggen: het was alsof elke opeenvolgende steen compacter werd, tot ze bijna zo glad en hard aanvoelde als kwarts. Het waren kwartsieten. Hoe zijn ze ontstaan, waar komen ze vandaan, hoe zijn ze hier op de

Veluwe terechtgekomen? Daarover wordt in de boekjes verteld. Ook dat die mooie diep donker rode steentjes en die rode steen met witte aders, Jaspis zijn. Jaspis is een halfedelsteen, waar sieraden van worden gemaakt. Wat bijzonder om dat te vinden! Dit vergeten de kinderen nooit meer.

Kindvriendelijke gidsjes

Een meisje, dat de gidsjes had gekregen, is steentjes gaan zoeken en heeft ze gedetermineerd aan de hand van de boekjes en er stickers op gedaan. Ze liet ze controleren door deskundigen. En, warempel, ze had het meeste goed.

Ze hield er een spreekbeurt over. Dat ging zo leuk dat de kinderen zeiden: goh, had het maar wat langer gemaakt! En van de juf kreeg ze een 10+++.

Onderzoek van de grond in Sassenheim bij Haren

De volkstuinters bij Sassenheim (Haren) hebben steentjes verzameld, die zij in hun tuintjes vonden. Met de vondsten en het determinatiegidsje kan als het ware een stukje IJstijd geschiedenis van het complex naverteld worden (en recenter geschiedenis via brokjes bouw materiaal en aardewerk scherven).

Daarnaast sloten de vondsten van twee vuursteen werktuigjes aan op eerder onderzoek dat uitwees dat hier ooit, 13.000 jaar geleden (Hamburgcultuur), een kampement gelegen heeft van jagers-verzamelaars.

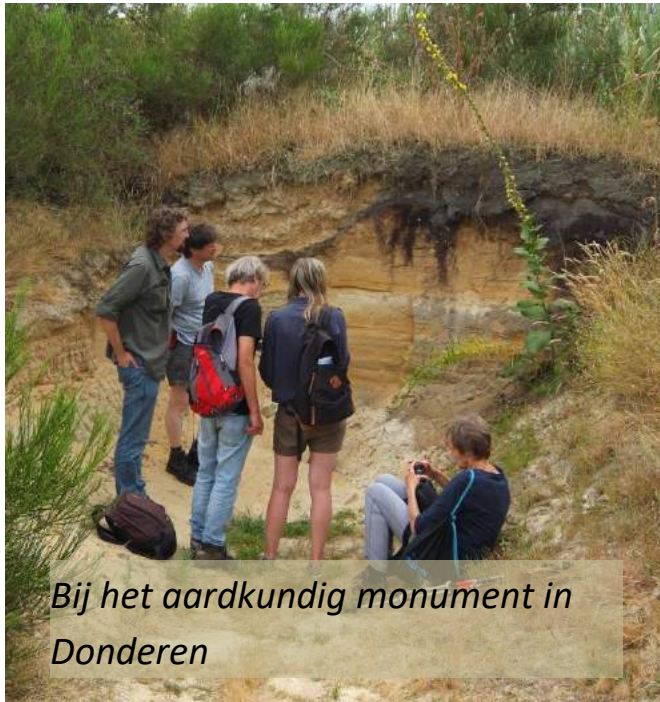

Finse porfiergraniet

*Graniet, vuursteen en kwarts uit de volkstuin
Twee werktuigjes uit de Hamburgcultuur*

De gidsjes kunnen ook een extra dimensie geven aan wandelingen in het voormalig IJstijden landschap.

*Bij het aardkundig monument in
Donderen*

Tenslotte, zwerfkeien liggen in talloze tuinen, met de gidsjes knoop je er verhalen aan vast en je kunt ze laten slijpen waar weer nieuwe verhalen van komen.

Kortom: de gidsjes zijn een aanwinst voor een ieder die in dit voorheen

IJstijdenlandschap een wandeling maakt, of echt op excursie gaat.

Ze zijn door de samenstellers in eigen beheer uitgegeven en te verkrijgen bij: het Hunebed Centrum in Borger, Hortus Haren, Museum Schokland, de Bastei Nijmegen en te bestellen bij m.braaksma07@gmail.com

Voorbeelden van noordelijke zwerfstenen (links), oostelijke zwerfstenen (midden) en zuidelijke zwerfstenen (rechts)

porfier

bontzandsteen

jaspis of roodijzerkiesel

gneis

amethyst

taunuskwartsiet

graniet

sferolietporfier

lydiëtbreccie

Bron: De Spieker, Drente Prehistorische Vereniging, jrg 39, sept. 2019

Tekst: Marian Hulscher

Nestkastjes

Deze plaatjes zijn de inhoud van het nestkastje op de foto. Het gaat om 3 nestjes die op elkaar zijn gemaakt. Het eerste nestje is van, denk ik, een roodborstje. Daarop heeft een muis (?) een bladernest gebouwd. Vervolgens heeft een koolmees (?) het bovenste nestje, van mos en haar gemaakt. Vervolgens heeft een muis (?) het weer gebruikt als voorraadkamer.

Tekst en foto's: Roelof Maring

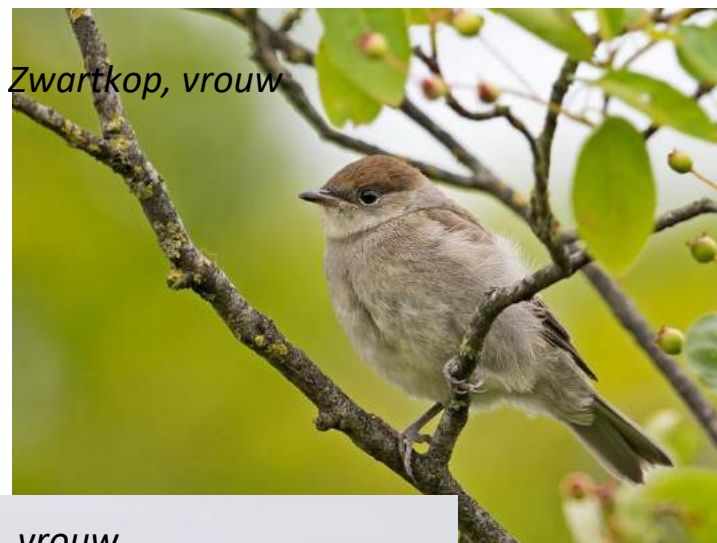
Tjiftjaf

Tuinfluitier

Zwartkop, man

Zwartkop, vrouw

Grauwe klauwier met jong

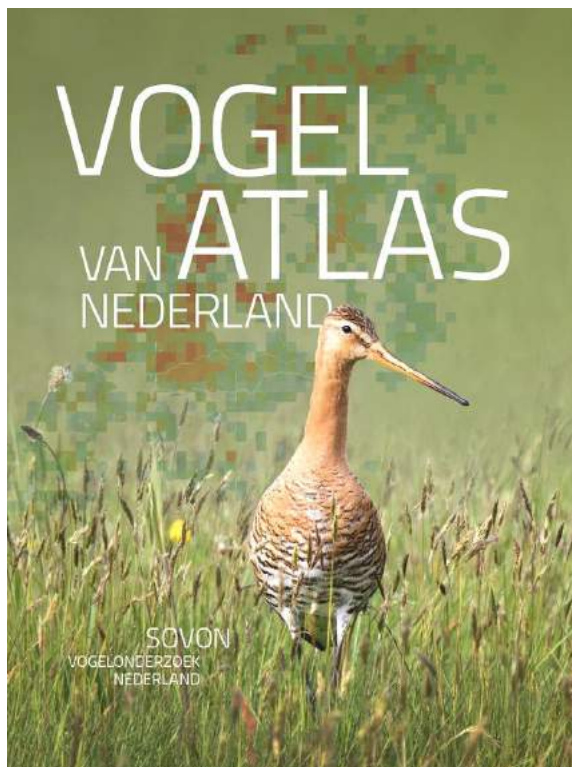
Wintertaling, vrouw

Grauwe klauwier

Wintertaling, man

Vogelatlas van Nederland

Het is nu dan zover, de vogelatlas van Nederland is verschenen. Een enorme operatie is afgerond. Meer dan 2000 vogelaars hebben 1685 atlasblokken van 5 x 5 km geïnventariseerd op broed- en wintervogels. Het resultaat is een zeer fraai vormgegeven en lijvig boekwerk, met een grote verscheidenheid aan gegenereerd kaartmateriaal. Het gaat hierbij om kaarten met aantalsschattingen per atlasblok, om met geostatistiek berekende dichtheidskaarten en om kaarten die aantalsontwikkelingen in de tijd

weergeven. Er zijn zelfs zoveel kaarten gegenereerd dat die niet allemaal in de atlas konden worden opgenomen. Nog meer kaarten zijn te vinden op de website www.vogelatlas.nl. Hier is ook een inkijkexemplaar in te zien.

Totaaloverzichten

De bulk van de vogelatlas wordt gevormd door de soortbesprekingen. Echter in het voorgaande hoofdstuk worden talloze totaalkaarten weergegeven, die zeer de moeite waard zijn. Bijvoorbeeld een kaart waarbij per atlasblok het aantal soorten broedvogels is opgeteld. Op deze kaart blijken Noord-Drenthe (plus het aangrenzende Groningen), Zuidwest-Drenthe, de kop van Overijssel en het rivierengebied er uit te springen. We zitten hier dus niet verkeerd wat betreft de diversiteit aan broedvogels. Een kaart met het totaal aantal broedende soorten van de rode lijst toont een zelfde beeld.

Dezelfde kaarten, maar dan met de gesommeerde aantallen soorten wintervogels, tonen echter een heel ander beeld. Vrijwel de gehele kustregio springt er dan uit qua soortenrijkdom.

Als op provinciaal niveau de aantallen soorten broed- en wintervogels worden opgeteld, dan scoort Zuid-Holland het best. Drenthe en Limburg bungelen onderaan. Het ontbreken van een kust en de omvang van de provincies spelen hierbij ongetwijfeld een rol. →pag. 29

De fairtrade cadeauwinkel

wereldwinkel

Voor heel veel leuke kunstnijverheid
Koffie en thee in verschillende soorten
Curry's, Tony Choclonely, Divine chocola en nog veel

Westerstraat 9a
9481 CA Vries
Tel: 0657682869

Slot

optiek

Westerstraat 2 9481 CB Vries 0592-544393 www.slotoptiek.nl

Brillen & Contactlenzen

Ook voor:
Verrekijkers en Loepen
(Horloge)Batterijen/Horlogebandjes
Gehoorapparaten

Aangesloten bij NUV0/ANVC
Gratis parkeren voor de deur!

Toptien geschatte broedparen

Als de geschatte broedparen per soort in geheel Nederland worden opgeteld dan krijgen we de volgende top tien: 1. Merel; 2. Huismus; 3. Spreeuw; 4. Winterkoning; 5. Koolmees; 6. Vink; 7. Tjiftjaf; 8. Zwartkop; 9. Houtduif; 10. Pimpelmees.

In de winter zitten Tjiftjaf en Zwartkop in warmere oorden en vliegen Kolgans en Smient de top tien binnen.

Algemene tendensen per soortgroep

Per soortgroep zijn verschilkaarten gemaakt, die de verschillen weergeven van de gesommeerde aantallen soorten vogels tussen de huidige en vorige atlassen.

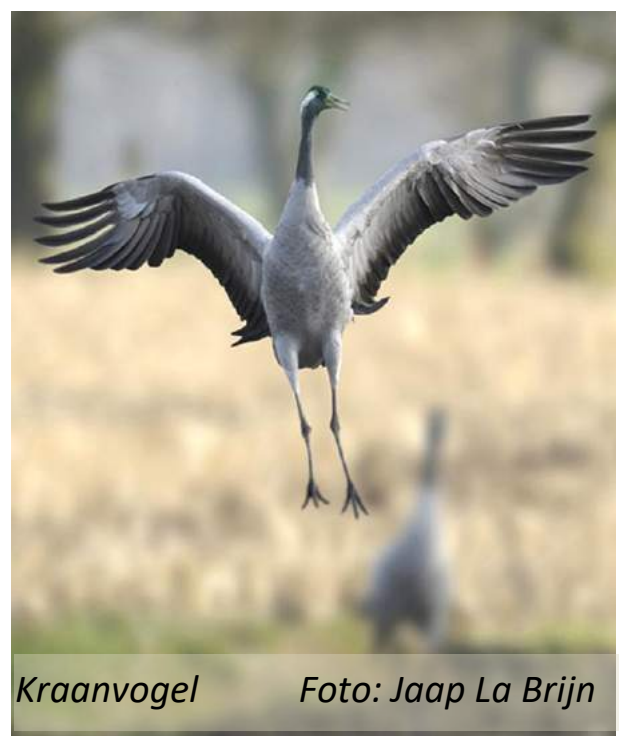
- *Broedvogels van het boerenland*: Het rood (achteruitgang) domineert de kaart. Uitzonderingen zijn de provincie Groningen en het aangrenzende Oost-Drenthe en hier en daar nog wat gebieden zoals de omgeving van de Biesbosch.
- *Bosvogels (broedperiode)*: Bij de vorige atlas (1998-2000) overheerste nog het blauw (toename). Inmiddels is er echter in talloze regio's afname geconstateerd, met name in Oost-Nederland en delen van Friesland.
- *Broedvogels van duin en heide*: Afname alom, op enkele atlasblokken in het waddengebied en Drenthe na.
- *Broedvogels van het moeras*: Toename overheerst, vooral in Drenthe, Groningen, het Deltagebied en Waddengebied.
- *Overwinterende watervogels*: De kaarten laten een nogal verschillend beeld zien, al naar gelang wat de watervogels eten. Ook heel interessant.
- *Broedvogels stedelijk gebied*: Afname, ondanks toename van het bebouwde oppervlak.

Soortbesprekingen

Op een beperkt aantal soorten wordt nu nader ingegaan. Opvallend is dat ontwikkelingen per regio en per soort veel kunnen verschillen.

Wilde Zwaan: De overwinterende Wilde Zwanen blijken zich te concentreren in Noordoost-Nederland, waaronder Drenthe. De trend is stijgend. De Wilde Zwaan is nieuw als broedvogel: 2 paren in Zuidwest-Drenthe.

Wintertaling: Drenthe (plus aangrenzend Friesland) is door de heide- en veengebieden de

Kraanvogel

Foto: Jaap La Brijn

belangrijkste provincie voor broedende Wintertalingen in Nederland. De trend is overigens afname.

Patrijs: In Friesland is geen enkel waarschijnlijk/zeker broedgeval vastgesteld. De grootste aantallen zijn te vinden beneden de rivieren en in Twente en de Achterhoek, maar ook daar is het afname troef.

Lepelaar: Een succesverhaal: De grootste concentraties bevinden zich natuurlijk in het Waddengebied. De Lepelaar broedt inmiddels ook al hier en daar in het binnenland.

Kraanvogel: Het begon allemaal in het Fochteloërveen. Inmiddels zijn in al 4 provincies broedgevallen vastgesteld en verdere uitbreiding zit er waarschijnlijk aan te komen.

Watersnip: De verspreiding van broedende Watersnippen wordt steeds ijler. Je moet tegenwoordig vooral in Noord-Nederland zijn, met de kop van Overijssel als belangrijkste kerngebied.

Wulp: Drenthe en het aangrenzende Friesland kleuren donkerrood (forse afname) op de veranderingskaart van de Wulp als broedvogel.

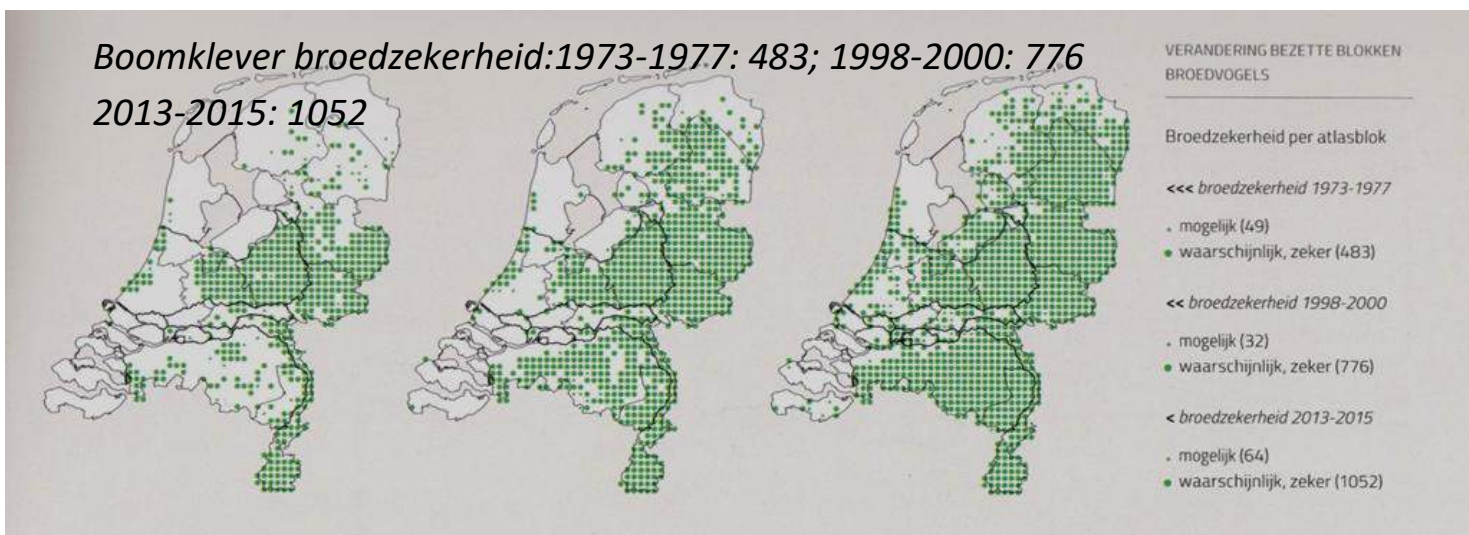
Houtduif: De Houtduif komt hier veel voor, zou je denken. Een simpele blik op de kaart leert echter dat de dichtheden in Twente, de Achterhoek en beneden de rivieren veel hoger zijn.

Bosuil: De Bosuil neemt in Drenthe duidelijk toe. Opvallend hoe weinig Bosuilen er hier waren tijdens de eerste atlas (1973-1977).

Middelste Bonte Specht: Deze vogel krijgt de eretitel 'grootste procentuele toename in verspreiding op atlasblokniveau'. De belangrijkste gebieden blijven Twente, Achterhoek en Limburg.

Grauwe Klauwier: De Grauwe Klauwier geldt als een iconische soort voor Drenthe. Mooi om te vernemen dat deze broedvogel sinds de vorige atlas toeneemt, zowel in Drenthe als ook in andere provincies.

Wielewaal: Het gaat duidelijk niet goed met de Wielewaal in Nederland. Drenthe,

waar de soort nog redelijk verspreid voorkomt, vormt hierbij een lichtpuntje.

Veldleeuwerik: Op de ontwikkelingskaart domineert het rood van achteruitgang. Oost-Groningen, Oost-Drenthe en Zuid-Limburg zijn de regio's waar je nog veel Veldleeuweriken hoort zingen. Ook zijn er nog hoge dichtheden in heide- en veengebieden en op kwelders.

Boomklever: De Boomklever vinden we hier nu heel gewoon. Deze kleurrijke vogel vestigde zich echter pas na 1970 in Drenthe. Nu is hier bijna geen atlasblok meer onbezet.

Blauwborst: De Blauwborst heeft sinds de vorige atlassen het verspreidingsgebied enorm uitgebreid, waarbij vooral de toename in Noord-Nederland opvalt.

Nachtegaal: Mijn beeld dat de Nachtegaal fors is afgenomen blijkt niet te kloppen. Wel in Drenthe en de rest van Oost-Nederland. Dit is echter gecompenseerd door toename in met name de duinen en gebieden als Biesbosch en Flevoland.

Paapje: Drenthe plus het Fochteloërveen vormen het overgebleven bolwerk voor het Paapje in Nederland. De soort neemt hier af. Dat is zorgelijk. Het einde hier betekent het einde in Nederland.

Boompieper: Drenthe is de enige provincie waar alle atlasblokken bezet zijn. De trend is toename, waaronder in Oost-Groningen.

Frater: Deze vinkachtige is in Nederland overwinteraar. Tegenwoordig moet je naar de kust om ze te zien. In de periode 1979-1983 zaten ze echter nog massaal in het binnenland, waaronder Drenthe. Dat had ik ook wel willen meemaken.

Geelgors: Drenthe blijft het bolwerk van de Geelgors, inmiddels samen met Oost-Groningen. Rondom Drenthe heeft forse uitbreiding plaatsgevonden. In Gelderland, Noord-Brabant en Limburg heeft de afname zich verder doorgezet.

Ortolaan: Uitgestorven in Nederland als broedvogel.

Momentopname

Ook deze vogelatlas is een momentopname. Ontwikkelingen blijven doorgaan. Zo heeft bijvoorbeeld de Rode Wouw zich na de atlasperiode in Drenthe gevestigd als broedvogel. Maar dat is dan iets voor een volgende vogelatlas.

Blauwborst Foto: Anco Bierman

Anne Hielke v.d. Meulen

Steenuilenwerkgroep in het voorjaar

In het vorige nummer van de Kornoelje hebben wij de lezers geïnformeerd over de activiteiten van de steenuilenwerkgroep. Over het maken en plaatsen van nestkasten, over het aantal geringde jonge steenuilen in 2018 en over de noodzaak van het verkrijgen van financiële middelen om de zorg voor de steenuilen zo goed en veilig mogelijk uit te voeren.

Territoria van steenuilenmannetjes

In februari gaan de leden van de werkgroep de territoria van de steenuilenmannetjes in kaart brengen. Als u dit leest zijn ze er dus volop mee bezig. Op plekken waar zo'n territorium wordt vermoed, gaan ze met een fluitje of een steenuilengeluid uit een smartphone kijken of er ook daadwerkelijk een mannetje aanwezig is. Wordt het fluitje of het geluid beantwoord, dan wordt gekeken of er al een nestkast aanwezig is. Zo ja dan wordt bekeken of die kast nog in orde is of dat hij moet worden vervangen. Is er nog geen kast aanwezig, dan moet er een worden geplaatst. In de afgelopen maanden is een aantal nestkasten beschikbaar gesteld door "Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe" (Stud). Daarnaast is er door een groepje vrijwilligers een aantal nieuwe kasten gemaakt bij Kor Mulder in de tuin. Ook wordt dit voorjaar nog een aantal al gebruikte kasten opgeknapt voor hergebruik. Dat het maken van kasten niet ongevaarlijk is, heeft Kor helaas ondervonden. Gelukkig zijn de wonden aan zijn handen weer goed genezen.

Kastinspectie in mei

In de loop van het voorjaar zal de werkgroep regelmatig nagaan of de geplaatste kasten ook bewoond worden. In mei wordt dan een kastinspectie uitgevoerd om te kijken of er ook daadwerkelijk genesteld is, er eieren zijn gelegd, en of daaruit ook jonge uilen zijn geboren. De jonge steenuiltjes worden dan in juni geringd zodat de steenuilen in hun leven kunnen worden gevolgd. Dit is van belang om zicht te houdende ontwikkeling van de steenuilenpopulatie.

Omdat de nestkasten vrij groot en zwaar zijn en op een hoogte 3 tot 6 meter op een dikke tak moeten worden bevestigd, heeft de werkgroep geïnventariseerd wat nodig is om de kasten veilig op te hangen. Afgelopen jaar is dat ophangen zonder veiligheidsmiddelen uitgevoerd en dat was niet zonder risico. Om veilig hoog in de bomen te kunnen werken is een aantal voorzieningen nodig zoals valharnassen (± €400,- per stuk) en goedgekeurde ladders (€ 500,- tot € 600,- per stuk). En om daarmee goed te kunnen werken is geld nodig voor een klimopleiding. Daarom is de werkgroep ontzettend blij met de ontvangen donaties. Van de Rabobank € 1500,-, van Vries.Nu € 750,- en van de Veldshop € 100,-. Hartelijk dank daarvoor!

Tenslotte: de werkgroep zou nog graag enkele nieuwe leden zonder hoogtevrees en mogelijk met klimervaring willen werven, om zo de zorg voor het bedreigde steenuiltje in het werkgebied van de werkgroep Eelde-Paterswolde-Vries nog beter te kunnen uitvoeren.

Erna van Elk

Voor informatie:

Erna van Elk, tel 0592-543497

Ronand Valstar, tel 0592-

De Wolf

Homo homini lupus: de mens is voor de (mede)mens een wolf. Deze uitspraak zegt ongetwijfeld meer over de mens dan over de wolf, maar het feit dat hierin de wolf wordt genoemd, betekent wel, dat het dier een slechte naam heeft. Terecht of ten onrechte, we zullen het zien.

Mens en wolf vanaf de prehistorie

Voor de mens op het noordelijk halfrond heeft de wolf altijd een bijzonder grote betekenis gehad.

Voor de jagende stammen, zo'n 30.000 jaar geleden was dat al het geval. Het dier was een grote rivaal bij de jacht en mogelijk ook als bedreiger van de mens. In ieder geval bij de (latere) gevestigde volken als belager van het vee. En in de middeleeuwen maar ook nog lang daarna, waren wolven een ramp voor de boeren.

De wolf speelt dan ook een grote rol in sagen en legenden van vele volkeren, maar niet alleen als vijand. Hij speelde ook een rol als begeleider van de oppergod (bij de Germanen Wodan) of als totemdier (een dier dat een persoonlijke symbolische betekenis heeft en waarmee je je sterk verbonden voelt. Enigszins te vergelijken met een amulet). Een voorbeeld van zo'n totem is de wolvin die de stichters van Rome (Romulus en Remus) zoogde. In “de eeuwige stad” vindt je daar diverse afbeeldingen van. Overigens deden/doen in andere gebieden ook soortgelijke verhalen nu nog de ronde, o.a. in India. Verlaten baby's zouden door wolven zijn opgenomen en grootgebracht.

De wolf als cultuurvolger

Na de Dertigjarige Oorlog, die tegelijkertijd met onze Tachtigjarige Oorlog eindigde met de Vrede van Münster, steeg het aantal wolven in Duitsland aanzienlijk en de Duitse vorsten begonnen toen de wolf te bestrijden. Omstreeks 1800 kwamen de dieren in Duitsland weinig meer voor en in 1871 werd de laatste wolf in Nederland geschoten bij Schinveld. In Friesland was dat omstreeks 1850 bij Wolvega het geval. In die tijd werd ook in Duitsland de laatste wolf gedood.

In de oorlogen daarna kwam de wolf terug uit Oost Europa. Waarschijnlijk is het dier een cultuurvolger en na WO I en WO II kwamen de wolven terug in Duitsland en er werden steeds meer roedels gezien.

Sinds enkele jaren steken de dieren ook de grens over en er zijn tot heden al een behoorlijk aantal

(in ieder geval 8 stuks) gespot. In augustus jl. zijn er keutels gevonden op de Veluwe. Wolven zetten hiermee hun territorium af. Het betekent dat een wolf haar entree heeft gemaakt op de Veluwe.

Is het jachtgebied wel groot genoeg?

Dat de wolf thuishoort in een natuurgebied is logisch. Ze vervullen daar een belangrijke functie, o.a. voor het in stand houden van wild. Een “opruimingsdienst” zou je kunnen zeggen. Maar binnen een cultuurlandschap zoals bij ons, in België en in een groot deel van Duitsland ligt de zaak toch wat anders, dunkt mij. Wolven hebben nl. een groot jachtgebied nodig. Volgens de gegevens uit Grzimeks dierenencyclopedie moet je uitgaan van één wolf per 25 km², uitgaande van een jachtgebied met veel prooidieren.. Dat is nogal wat!

Als we de Veluwe bekijken is daar een gebied van ongeveer 91000 ha = 910 km² beschikbaar. Met de Veluwezoom van zo's 4,5 km² zou dat plaats moeten bieden aan zo'n 37 wolven.. Maar dan houden we nog geen rekening met de bebouwing. Een

Foto: Dagblad van het Noorden

roedel wolven bestaat gemiddeld uit 5 dieren, 2 volwassenen en 3 jongen. Zeven roedels zouden daar wel een bestaan kunnen vinden. Het natuurgebied van De Peel is ongeveer 2000 ha groot, dus zo'n 20 km². En dan

hebben we nog wat in de buurt van Dwingeloo (61 km²), Appelsga, Twente en de Achterhoek. De laatste drie genoemde gebieden, zijn maar peanuts volgens mij. De beste plaats voor een aantal roedels is dan ook de Veluwe.

Internet (Wolven in Nederland) heeft het over enige tientallen roedels, maar dat lijkt mij wel aan de hoge kant.

De beschermde wolf is een bedreiging voor andere diersoorten

Nu kunnen we ons we bang maken voor de wolf, maar het dier is binnen heel Europa beschermd. Voor ons als mens niet zo erg maar voor een aantal diersoorten wel. Denk hierbij maar aan schapen of geiten. Er is al een aantal schapen gedood en bij de vestiging van de wolf in ons land zal dat aantal alleen maar groter worden ondanks het feit dat de wolf het schaap niet het lekkerste stukje vlees vindt. Hoewel: een schaap is natuurlijk wel iets gemakkelijker te vangen dan een ree en ook jonge dieren moeten leren hoe ze moeten jagen. Jammer voor de schapenhouder, maar daar heeft de wolf geen boodschap aan. De boer moet dus zien hoe hij zijn schapen beter kan beschermen.

Daarvoor zijn een paar mogelijkheden te bedenken. De oudste manier, al sinds enige duizenden jaren, is het gebruik van een herder. Dan moeten de schapen 's nachts wel in een schaapskooi.

Een moderne wijze van bescherming werd mij onlangs (10 september jl.) verteld: een afrastering van anderhalve à twee meter hoog zou het dier kunnen

Foto: WUR Wageningen

tegenhouden. Er schijnt dus zoiets (in Friesland ?) te zijn en er staat stroom op. Nu zijn wolven beslist niet dom en een fikse stroomstoot zal ze misschien er wel toe doen besluiten af te zien van de gemakkelijke prooi en zich dan toch maar te richten op reeën. Veel lekkerder en geen gehap in die vieze wol! We hebben het hierbij wel over klein vee. Een grote roedel (denk in dit geval aan 7 of 8 stuks) zal zich , denk ik, ook wel willen en kunnen vergrijpen aan een rund of aan een pony. In ieder geval aan jonge dieren.

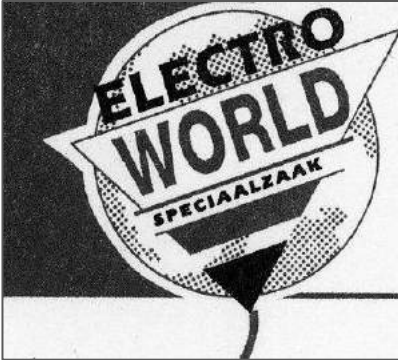
Alleen in sprookjes is de wolf een bedreiging voor de mens

Wat betreft de mens, deze hoeft zich niet zoveel zorgen te maken over aanvallen van een wolf. Zelfs in 18de-eeuwse geheime documenten uit Pruisen wordt nergens gesproken over doden die zouden zijn te betreuren door wolven. Binnen sprookjes ligt dat anders. We hoeven maar te denken aan 'De wolf en de zeven geitjes' of aan 'Roodkapje'. En in modernere zetting 'De troyka' van drs P. Overigens vind je overal ter wereld waar de wolf bestaat of heeft bestaan dit soort verhalen. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het aan het begin van dit artikeltje genoemde feit van rivaliteit wat de jacht betreft. Maar er zijn ook vele verhalen bekend over de mens (man) die 's nachts een wolf werd: de Weerwolf. Of daar in bepaalde gebieden nog in geloofd wordt, weet ik niet maar ongeveer 65 jaar geleden wel. Het is me persoonlijk verteld! Ook dit geloof zal ongetwijfeld mede verantwoordelijk zijn geweest voor het uitroeien van de wolf.

Maar het is niet anders, we moeten hoogstwaarschijnlijk met het dier leren leven.

Laten we maar zeggen: "De wolf blijft voor de mens een wolf": lupus homini lupus permanet!

Ab Slager

TOLNER

BEELD - GELUID - HUISHOUDELIJKE APPARATUUR

Eigen Technische Dienst

Winterverhaaltje

Het is winter 2019 en ik wis de blauwe antislip tegeltjes in de badkamer droog met een grote vloerwisser. Opeens ben ik in gedachten terug in de vorige eeuw. Net als nu wis ik de badkamervloer maar dan met de oude wisser, die met twee dikke, zwarte rubber strips. De tegeltjes zijn nog de oude jaren zestig tegeltjes, oranjebruin gevlamd, waar je van alles in kunt zien.

Ook dan is het winter, alles is bevroren en er wordt druk geschaatst. Ook dan ben ik nog niet helemaal wakker. Er rolt een zwart stukje uit de wisser. Einde wisser, denk ik. Ik bekijk de wisser van alle kanten, maar hij ziet er merkwaardig gaaf uit. Ik pak het zwarte stukje op om het te

bekijken en het begint te wriemelen in mijn hand. Hand open: daar ligt ie en kijkt me een beetje duf aan. Een kleine watersalamander. Waar komt die nou vandaan zo midden in de winter? Ik herinner me een verhaal over iemand in Tynaarlo waar zo'n honderd salamanders overwinteren in de kelder. Blick in de kelder, die lijkt daar te droog voor en er is geen andere salamander te zien. Dat blijft dus een raadsel, maar wat te doen? Hij kan niet naar buiten, want het vriest dat het kraakt en omdat hij blijkbaar tussen de rubber strips wil overwinteren, zet ik hem daar maar weer tussen. Het is er vochtig en de badkamer is nog onverwarmd.

Ik kom weer terug in het heden. Ja, dat was bijzonder. Hij mocht er de hele winter blijven. Wanneer ik de vloer weer moest wassen, haalde ik hem er even uit en ik zette hem weer terug als ik klaar was. Alleen als mijn schoonmaakhulp kwam, moest er een degelijker oplossing worden gezocht om te voorkomen dat ze een rolberoerte zou krijgen of dat ze hem uit schrik zou doodtrappen. Dan deed ik hem in een grote glazen pot met een bodempje water tot de schoonmaak voorbij was. Ik kon intussen zijn mooie gevlekte, oranje buikje bekijken door de bodem van de pot en na de schoonmaak kroop hij →

Formido

deco bouwmarkt

Formido Tynaarlo

Onlandweg 5

Tel. 0592 - 541 714

tevreden weer tussen zijn rubber strips. In het erop volgende voorjaar heb ik hem bij de vijver gezet, het beste gewenst en nagewuifd toen hij onder water verdween. Een paar jaar later telden we bij de jaarlijkse april-schoonmaakbeurt van de vijver 99 kleine watersalamanders.

Tekst en foto's: Nicolien Bottema

Ook in Nederland dramatische achteruitgang van insecten

Situatie van de vlinders precair

Het jaar 1989 is uitgeroepen tot Nederlands "Vlinderjaar" om op deze wijze de aandacht te vestigen op de preciaire situatie waarin onze vlinders gedurende de laatste halve eeuw terecht zijn gekomen. Ons land was in het bezit van ongeveer 75 soorten dagvlinders en daarvan zijn 15 hier uitgestorven, terwijl 20 andere soorten bedreigd worden. Van de nachtvlinders zijn dergelijke gegevens niet exact bekend.

Hoewel er veel meer nachtvlinders zijn dan dagvlinders zullen de verhoudingen binnen de eerste groep niet veel afwijken van de reeds genoemde getallen. Er zijn in totaal in ons land een 2000 soorten vlinders geweest waaronder zich dus maar een klein deel dagvlinders bevonden.

30 jaar geleden schreef dr. Fop. I. Brouwer dit artikel in het Nieuwsblad van het Noorden. Hij was elke zondagmorgen te beluisteren bij de Vara met zijn rubriek "Wat leeft en groeit en ons altijd weer boeit".

En er is geen verbetering in de situatie van de dagvlinders en insecten gekomen. Van de 47 gemeten nachtvlinderssoorten in Nederland neemt de helft sinds 1992 af. Meer dan de helft van de inheemse wilde bijen en hommels staat op de nieuwe rode lijst.

Onderzoek in de Duitse natuurgebieden toont aan dat in 27 jaar 76% van de insecten verdwenen is. Oorzaak factoren die met ontwikkelingen in de landbouw samenhangen. (Nature Today 2/5/2019).

Bovenstaand artikel is dus 30 jaar later en een slecht vooruitzicht op de komende 30 jaar. Mijn nachtvlinderwaarnemingen van de afgelopen 12 jaar zijn ook afgenomen. Op sommige plekken meer dan 50% b.v. aan de Eswal maar op andere plekken niet zo veel.

Wil Folkers

Jaarverslag vogelwerkgroep 2018

2018 was een jaar met de nodige weersextremen. Een milde winter met een zeer venijnig staartje, gevolgd door een tamelijk warm voorjaar en een uitzonderlijk droge zomer. De vogels moesten het er maar mee doen.

Hier volgt een selectief overzicht van de uitgevoerde tellingen en vogelexcursies.

Midwintertelling watervogels

Halverwege januari werden 2 vennen bij Vries geteld: Esveen en Kustersveen. Op het Esveen zaten 24 Brandganzen, 26 Wilde Eenden en een Waterhoen. Op het Kustersveen zaten 8 Smienten, 8 Wintertalingen, 38 Wilde Eenden en 2 Kuifeenden. Ook de moeite van het vermelden waard zijn 6 Kraanvogels in het gebied tussen Zuidvelde en het Fochteloërveen. Normaalgesproken trekken ze in de winter naar het zuiden, maar dat vonden deze Kraanvogels afgelopen winter blijkbaar niet nodig.

BMP De Holten (Broedvogel Monitoring Project)

Het jaar 2018 leverde toch weer de nodige verrassingen op. Het aantal territoria (317) ligt lager dan afgelopen jaren, maar we hebben ook wel lager gezeten. Het aantal soorten (42) valt uiteindelijk vrij gemiddeld uit. Opvallende gemiste soorten werden weer gecompenseerd door andere soorten. Opnieuw een Vuurgoudhaantje, na de primeur van het jaar daarvoor. Eindelijk weer eens een Kleine Bonte Specht (was al weer 6 jaar geleden). Geen territoria dit jaar voor o.a. Koekoek, Waterhoen, Bonte Vliegenvanger en Zwarte Kraai.

Een nieuwe maximumscore werd er behaald door de Holenduif (3) en de Grauwe Vliegenvanger (3). Dat geldt ook voor de Roodborst (32), die daarmee ook meteen de nieuwe nummer 1 van het gebied is. En ook de Koolmees heeft een nieuwe maximumscore (27) en komt daarmee op een gedeelde 3e plaats, samen met de Zwartkop. De Winterkoning (29) completeert de top 3.

Er waren echter ook 2 vogels met een laagterecord. De Fitis (7) heeft het slecht gedaan in De Holten. Ook de Tjiftjaf (22) lijkt in een vrije val te zijn beland. In 2010 waren het er nog 44, toen was de Tjiftjaf de onbetwiste nummer 1 van het gebied. Geelgors (9), Tuinfluiter (11), Zanglijster (11) en Grote Bonte Specht (6) hebben het prima gedaan wat territoria betreft.

Huiszwaluwen atlasblok 12-34 (Oudemolen e.o.)

Na jaren van stijging zijn er in 2018 minder nesten geteld, namelijk 86 (vorig jaar 111). Vooral Zeegse heeft een veer moeten laten. De grootste kolonie zat in Heideheim (31 nesten). Dit was het laatste jaar dat Bert Warners de nesten van Huiszwaluwen heeft geteld. Dergelijke systematische langdurige tellingen zijn van belang om de ontwikkeling van de populatie aan Huiszwaluwen in Nederland te volgen. Het is daarom de bedoeling dat deze telling ook de komende jaren een vervolg krijgt.

Vogelexcursies

- 7 februari: Friesche Veen bij Paterswolde (deelnemers 3)

Het Friesche Veen was nog niet volledig dicht gevoren. Er zaten nog ruim 100 eenden, waaronder een Pijlstaart en een Nonnetje.

- 21 februari: Drents-Friese Wold nabij Oude Willem (deelnemers 4)

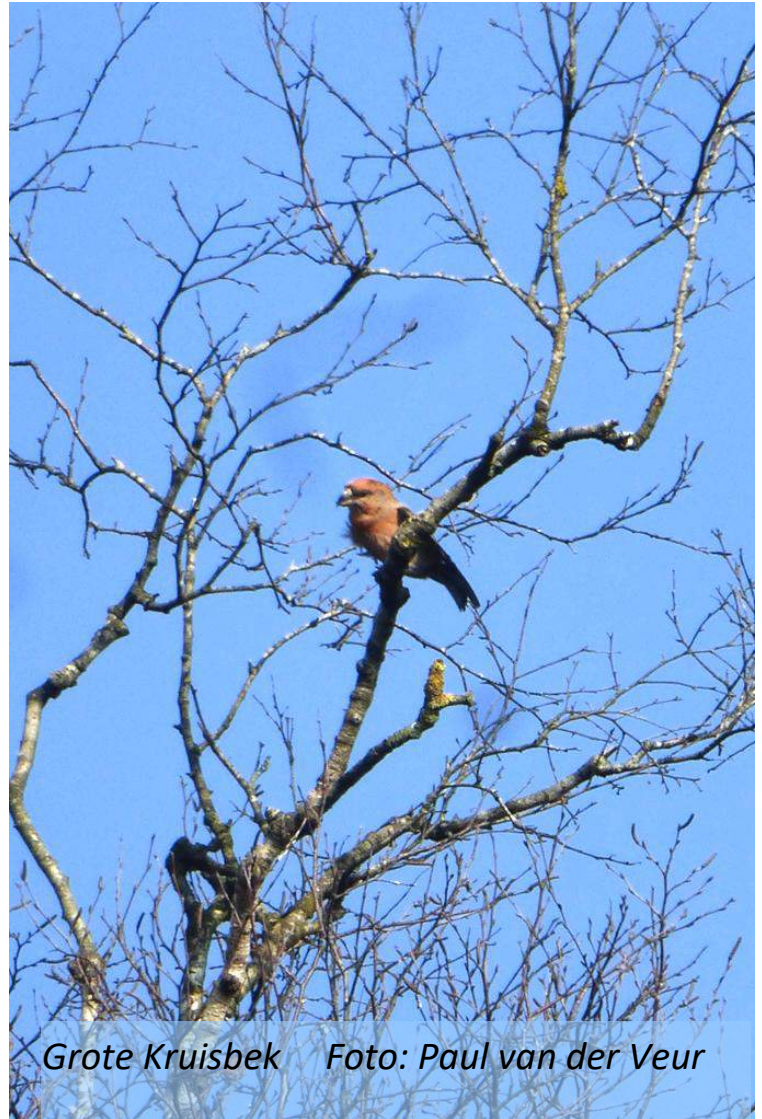
Een wandeling door een prachtig gebied, op een fraaie, koude winterdag. Met als beloning de waarneming van 5 Grote Kruisbekken. Deze in Nederland zeldzame vogel heet in het Engels 'Parrot Crossbill', vanwege de papegaaiachtige snavel. Opvallend hoe goed ze waren te benaderen. Een van de vogels begon zelfs te zingen.

- 9 mei: De Onlanden (Weeringsbroeken en Peizerweering; deelnemers 3)

Tallose malen de Roerdomp gehoord, opvallend veel Rietzangers waargenomen en ook nog de Blauwborst gespot.

- 31 mei: Onnerpolder (deelnemers 3)

Zeer warm, de ochtend was nog aangenaam. Waar in de omgeving vind je nog zo'n breed spectrum aan weidevogels met onder meer de Grutto ? Verder o.a. een→

Italiaanse Gele (witkeel) Kwikstaart, Witwangsterns, Zwarte Stern, Bruine Kiekendief en Geoorde Futen. De Roerdomp en talloze Waterrallen werden gehoord.

- *13 september: Fochteloërveen (deelnemers 4)*

Een prachtige nazomerdag op met name de Friese kant van het Fochteloërveen. Met als hoogtepunt een Slangenarend. Het is geen toeval dat deze in Nederland zeer zeldzame vogel juist hier te vinden is. Verder o.a. een Bruine Kiekendief en ca. 20 Roodborsttapuiten. De eenden zaten in de rui (o.a. een Krakeend, 3 Pijlstaarten en een Brilduiker).

- *10 oktober: Boswachterij Hooghalen (deelnemers 6)*

Een fraaie 'nazomerdag'. Op het Melkwegpad werden we verwelkomd door het 'cruu cruu' van de Zwarte Specht, waarna deze goed in zicht voorbijvloog. Op het Hingsteveen was het stil. Verder o.a. enkele Kuifmezen gehoord en de Zwarte Mees was veel aan het zingen, ook op het terrein van Kamp Westerbork.

- *14 november: De Onlanden (Weeringsbroeken en Broekenweering; deeln. 6)*

Met o.a. een Ruigpootbuizerd en 2 Blauwe Kiekendieven. Veel Graspiepers en eenden, waarbij opvallend was dat de Wintertalingen zich op amper 10 m lieten benaderen.

Wie ook belangstelling heeft om eens mee te doen aan een vogelexcursie of –telling kan een mail sturen naar a.h.vd.meulen@gmail.com. U belandt dan op een mail-list, waarna deelname vervolgens geheel vrijblijvend is.

Anne Hielke v.d. Meulen

**AUTOBEDRIJF
HAZENBERG B.V.**

REPARATIE/ONDERHOUD, AIRCOSERVICE,
VERKOOP NIEUW/GEBRUIKT, TANKSTATION AVIA, WASBOXEN,
PECHHULP/TRANSPORT/BERGING, AUTOSCHADE.

Oude Asserstraat 32, Oude Asserstraat 19, Asserstraat 1
9481 BL Vries
Tel. : (0592) 54 12 12
Fax : (0592) 54 40 56

K.v.K.: 04035343000
www.autobedrijf-hazenberg.nl
info@autobedrijf-hazenberg.nl

Activiteitenprogramma IVN Vries 2019

Maart 2019

Dinsdag 19 maart. Algemene Ledenvergadering IVN Vries

Aanvang **19.30 uur** in het dorpshuis “De Pan”, Vries.

Na de pauze een lezing over steenuilen, door Erwin Bruulsema van de stichting Steenuilen Werkgroep. Het kleinschalig landschap verdwijnt en daardoor heeft de steenuil het moeilijk. Uilen zijn geen nestenbouwers en vinden het lastig om een nestplaats te vinden. In samenwerking met de stichting Steenuilen Werkgroep is onze nieuwe werkgroep “Steenuilen” hard bezig nestkasten op te hangen.

April 2019

Zaterdag 13 april. Wandeling in de “Hondstongen”, Yde

Tijd: 15.00 tot 16.30 uur, o.l.v. Bram Visch, IVN Vries.

We starten bij het meisje van Yde aan het Yderholt. We lopen veel over zandpaden die op bepaalde gedeelten wat nat kunnen zijn.

Ingeklemd door de zuideres van Yde en het voormalig grote heideveld ten noorden van Vries ligt het beekdal van de Runslot. In cultuurhistorisch opzicht is dit een voorbeeld van een

gaaf, kleinschalig beekdallandschap. Tijdens de wandeling wordt aandacht besteed aan het ontstaan en de ontwikkeling van het landschap.

Zaterdag 20 april. Plantenruilbeurs bij Kor en Annemarie

Van 10.00 tot 12.00 uur staan de planten voor u klaar om geruild te worden onder het genot van koffie, of thee. Om 11.00 uur is er een korte rondleiding door de tuin. Ook niet-leden zijn van harte welkom. Ingang aan de Eswal.

Mei 2019

Zaterdag 11 mei. Lezing/excursie “Weidevogelbeheer, topsport in natuurbeheer”

Vertrek vanaf de Brink in Vries 9.15 uur (poulen). Einde 12.30 uur
Lezing door Arjan Hendriks, natuurbeheerder Noord van Het Groninger Landschap.

Van 10.00 tot 12.30 uur bij Bezoekerscentrum Reitdiep, Wolddijk 103, Groningen.

Het Groninger Landschap beheert in het Reitdiep ten noorden van de stad Groningen ruim 500 ha aan weide-

vogelgrasland. Arjan zal ingaan op de ontstaansgeschiedenis van het Reitdiep, de achteruitgang van de weidevogels en de oorzaken daarvan, het uitgevoerde weidevogelbeheer en het Actieplan Weidevogels Groningen. Aansluitend neemt Arjan ons mee op excursie in het aangrenzende weidevogelreservaat De Koningslaagte. Je weet niet wat je ziet. Schitterend! Ook voor kinderen is er in en rond het Bezoekerscentrum van alles te beleven. Opgave bij Kor Mulder:

kormulder@kpnmail.nl of 0592 544139.

Donderdag 30 mei Hemelvaartsdag.

Koken uit de natuur

Van 13.30 tot 16.30 uur bij “Plaats de Wereld”, Westerstraat 26a in Vries. Een leuke workshop voor het hele gezin. Onder deskundige leiding leer je tijdens een korte wandeling eetbare planten herkennen en oogsten. Met de oogst gaan we de keuken in en maken lekkere hapjes die we daarna opeten. Volwassenen € 10, kinderen gaan gratis mee. Graag vooraf aanmelden: 0592 795340, of info@plaatsdewereld.nl

Oktober 2019

Dinsdag 8 oktober.

Lezing over Natuurbescherming

Aanvang 20.00 uur in het dorpshuis “De Pan”, Vries.

Lezing door Gert Polet, hoofd Forests & Wildlife van WWF.

Natuurbescherming werkt! Aan de hand van het werk van WWF (Wereld Natuur Fonds) aan tijger en ijsbeer neemt Gert Polet ons mee naar hun leefgebieden en vertelt over de complexe wereld van natuurbescherming. Verschillende bedreigingen komen aan de orde. Aan de hand van concrete successen zal echter duidelijk worden dat natuurbescherming zinvol mensenwerk is, als we maar echt willen. Een zeer boeiende lezing met prachtige beelden.

Zaterdag 26 oktober.

Paddestoelenexcursie met inleiding

Start: 14.00 uur in dorpshuis “De Pan”, Vries. Einde: 16.00 uur.

Introductie en excursie door Jan Menzinga, IVN Zuidlaren.

In de herfst is het een prachtige tijd om op zoek te gaan naar paddenstoelen. Dat doen we in de omgeving van Zeegse. Je vind ze in alle vormen en kleuren en met bijzondere namen. We starten in De Pan met een korte uitleg en prachtige 3D beelden van diverse paddenstoelen. Daarna gaan we met de auto naar Zeegse.

Ook voor kinderen is deze activiteit heel mooi en interessant: **een leuke gezinsactiviteit**. Goede schoenen of laarzen aan te bevelen.

Zaterdag 3 november: Natuurwerkdag in het Holtveen

Start om 9.30 uur bij de paardenstal aan het zandpad. Einde ongeveer 14.30 uur.

Verwijderen houtopslag, onderhoud wandelpaden door jong en oud.

Doet u ook weer mee?

Voor materiaal, gereedschap, koffie/thee/soep en broodjes wordt gezorgd.

Aanmelden bij Sipke Sikkes,

sikkesvanelk@hetnet.nl

of 0592 543 497.

Dinsdag 19 november.

Lezing: Vogels en natuur rond het Zuidlaardermeer

Aanvang 20.00 uur in het dorpshuis “De Pan”, Vries.

Lezing door prof. Egbert Boekema, voorzitter vogelstudievereniging “Avifauna Groningen”.

Aan de R.U.Groningen was zijn belangrijkste onderzoeksveld de fotosynthese. In de jaren '70 begon hij met het bestuderen van vogels en planten en was hij in 1983 als redacteur betrokken bij het eerste vogelboek over de vogels in Groningen. Hij is de auteur van het in 2016 verschenen standaardwerk “Vogels in Groningen” en een boek over het Frieseveen bij Paterswolde (2018).

Een deskundige die garant staat voor een interessante en mooie lezing.

Voor de lezingen in de Pan vragen we een vrijwillige bijdrage van € 2,00

Jeugdactiviteiten IVN Vries: programma 2019

(Zie ook pag.21 voor nieuwe jeugdactiviteiten in Yde)

Schoolprojecten

De schoolprojecten met de Holtenhoek en de Vijverstee zijn doorlopend. In het winterseizoen wordt gewerkt op de Welterberg en in het Holtveen. Dat gebeurt in combinatie met diverse educatieve activiteiten.

Activiteiten Natuurvriendenclub

Daarnaast organiseert de jeugdwerkgroep (Inneke Brouwer en Paul van der Veur) spannende activiteiten voor kinderen van 7 t/m 12 jaar.

Activiteiten Natuurvriendenclub IVN Vries 2019

- **Zondag 14 april:**
Wat vliegt en broedt daar?
Vogels spotten in de Oostpolder
tijd: 14.00 uur tot 16.00 uur
- **Zondag 28 april:**
Lammetjesdag in de Onlanden.
Lammetjes kijken in de grote schuur op de Onlanderij
tijd 14.00 uur-17.00 uur
- **Zondag 14 juli:**
Op avontuur in het water.
Waterbeestjes zoeken in het Oudemolense Diepje
tijd: 14.00 uur-16.00 uur
- **Zondag 15 september:**
Op bezoek in het Duurzaamheidscentrum Assen,
Duurzaamheid en dieren
tijd 14.00- 16.00 uur
- **Woensdag 9 oktober:**
Herfstlandschappen maken met afval, in het atelier van Plaats de Wereld
tijd 15.00 uur-17.00 uur

Foto: Inneke Brouwer

Misschien nog een **reeën excursie** in oktober maar dat wordt in de zomer bekeken. Er zitten nu weinig reeën in het Holtveen. Het zal dus een ad-hoc activiteit worden.

Kosten: € 10,00 voor de hele serie, € 2,50 per activiteit (als de kosten te hoog zijn mag een kind ook gratis mee).

Via Trias wordt op de scholen een flyer uitgedeeld, waarin een inschrijfformulier is opgenomen evenals verdere informatie.

Aktiviteiten programma 2019 IVN Zuidlaren

In verband met ruimtegebrek in deze Kornoelje: zie de website: www.ivn.nl/zuidlaren

Activiteitenprogramma IVN Eelde-Paterswolde, voorjaar en herfst 2019

(voor bepaalde lezingen/excursies kan een geringe bijdrage worden gevraagd)

Dinsdag 19 maart

Algemene ledenvergadering

Na de pauze Dorinda Hijszeler: **onze ecologische voetafdruk.**

Ons Dorpshuis te Paterswolde.

Aanvang 20.00 uur.

Zaterdag 13 april. Plantenruilbeurs

Locatie: Esweg 23 in Eelde. van 10.00 – 12.30 uur.

Zondag 14 april

Wandeling Kleibosch Roderwolde

Vertrek per auto vanaf het Kampje in het centrum Eelde om 9.30 uur.. **We** starten bij de molen om 10.00 uur.

Opgave bij Leo Stockmann, 050-3095304, glstockmann@hotmail.com

Zondag 12 mei

Vogelexcursie in het kader van de Nationale Vogelweek

Vennebroek-Friescheveen

Start bij de hoofdingang van landgoed De Braak;

Van 8.00 uur tot rond 10.30 uur

Aanmeldingen bij Leo Stockmann, 050-3095304, glstockmann@hotmail.com

Zondag 8 juni

Fietstocht langs natuurlocaties in ons dorp voor nieuwe bewoners

Start om 13.30 uur vanaf het Kampje in het centrum van Eelde

Zondag 16 juni

Slootjesmiddag voor kinderen en hun begeleiders

Vijver Else van der Laanhuis in Eelde; van 14.00 – 16.00 uur.

Vrijdagavond 28 juni 2019.

(Uitwijkavond: vrijdagavond 5 juli 2019)

Lezing en excursie over vleermuizen door Vleermuiswerkgroep Drenthe.

Lezing in Ons Dorpshuis te Paterswolde; nadien excursie in De Braak en Vennebroek. Aanvang 20.30 uur.

Zondag 15 september 2019

Open IVN-middag op het Vlinderkampje De Duinen

Vlinderkampje De Duinen; van 13.00 – 17.00 uur.

Dinsdag 8 oktober 2019

Lezing over nachtvlinders door Theo de la Ruelle

Ons Dorpshuis te Paterswolde. Aanvang 20.00 uur.

Colofon IVN Vries

Bestuur

Voorzitter

(Algemene zaken, PR en ledenwerving)

Kor Mulder

kormulder@kpnmail.nl

T : 0592 544 139

Secretaris

Kees Langeveld

Houtwallen 17, 9481 ER Vries

secretariaat.ivnvries@gmail.com

T : 0592 543 951

Penningmeester

Dick Koelewijn

penningmeester.ivnvries@gmail.com

T : 0592 543 317 of 06 5389 2229

Bankrek.nr: NL19RABO0366 5693 09

Bestuursleden

Sipke Sikkes

(plv.voorzitter)

sikkesvanelk@hetnet.nl

T: 0592 543497

Redactie Kornoelje

Heim Meijerink

hpmeijerink@hetnet.nl

Ina Maring

cmmaring@kpnplanet.nl

Annemarie de Vries

annemarie@mozartlaan.eu

Esakkers 2, 9481 CG Vries

T: 0592 544 139

Vormgeving Kornoelje:

Annemarie de Vries

Website beheerder:

Anne Hielke van der Meulen

Werkgroepen

1. De Vlindertuin

Wil Folkers; alkasa@home.nl

T : 0592 542 732

2. Vogels

Anne Hielke van der Meulen;

a.h.vd.meulen@gmail.com

T : 0592 315 924

3. Jeugdactiviteiten

Inneke Brouwer

icbrouwer@hetnet.nl

4. Bomen, ruimtelijke ordening en milieu

Wietske Jonker- ter Veld

wlterveld@hotmail.com

5. Stichting De Vriezer Holten

(v/h De Fledders)

Eelke Riemersma; T : 0592 543 818

eelke.riemersma@kpnplanet.nl

6. Steenuilenwerkgroep

Erna van Elk; T: 0592 543497

sikkesvanelk@hetnet.nl

Activiteitencommissie

Kor Mulder; kormulder@kpnmail.nl

Sipke Sikkes; sikkesvanelk@hetnet.nl

Schoolprojecten

- De Vijverstee, OBS: Welterberg

Siebre Zijlstra; s.p.zijlstra@ziggo.nl

- De Holtenhoek, CBS: Holtveen

Sipke Sikkes; sikkesvanelk@hetnet.nl

Website:

www.ivn.nl/vries

foto Kornoelje voorzijde: © Erik van den Ham

Sperwer in de voortuin

Foto: Wil Folkers

